

viii, 100ss.; *DAG., AlcM.*

A Itàlia, tot i que la documentació no és tan antiga i densa com la nostra, hi ha més varietat de formes: *palàngaro* en la llengua comuna, sic. *palàngaru* (sense accent en Traina), venec. *parangalo* (Deanović, *ARom.* XXI, 276), Ístria *parangâl* (Ive, *I Dial. Lad-Ven. dell'Istria*, 149), Rovigno *parangâlo* (Mussafia, *Wiener Sitzber.* civ, 66), sbcr. *parangâl, palingâr, palangâr, paràng(a)o* (Skok, *ZRPh.* I, 525; LIV, 433, 474). I finalment les formes més atansades a l'etimologia: Ci-
lento *palàngrisi, palàngaso, palàngsø* (*ZRPh.* LVII, 453), napol. *palangrese, palanghese*, Catanzaro *palàng-gastru*, Cosenza *palàncastru* (Rohlf's, *EWUG* n.º 1759 i p. 304). Pertot arreu designa allò mateix que ja he descrit.

S'imposa (com ja vaig dir en el DCEC i han fet Vidos i d'altres) donar la raó a Rohlf's, el qual va deixar assentat com a ètmon el gr. *πολύαγκιστρον*, documentat en Aristòtil com a nom d'una llença de pescar amb una munió d'hams. En sortiren directament les formes calabreses etc., com les de Cosenza i Catanzaro, car és sabut que la o pretònica es torna normalment a en els parlars del Sud d'Itàlia (*canato COGNATUS, canoscere COGNOSCERE, agliar OLEARUM* etc.);¹ es comprèn també la simplificació en *palàngrisi, palàngrese*, a causa de l'anomalia que constitueixen en romànic els proparoxítons amb síl·laba penúltima tancada; és probable que semblantment s'expliquin l'it. *palàngaro* amb les seves alteracions ulteriors *paràngalo, parangâl* etc.; de l'it. merid. *palàngrese* deu procedir, direc-
tament, la forma cat. i oc. *palangres*, que presa per un plural havia de canviar-se en *palangre*. Però la a de la primera síl·laba indica que la nostra forma no es pogué rebre directament del grec, per bé que sí que pogué arribar-nos ja en data molt antiga des del romànic i àdhuc del grec dialectal de la Magna Grècia (*palangrisia* es llegeix a Tàranto ja en el S. xv).

Per raons semàntiques, i sobretot tenint en compte les formes del Migdia d'Itàlia, s'ha de rebutjar l'etimologia gr. *πάναγρον* 'espècie de xarxa per agafar tota mena de peix', proposada per Schuchardt (en un treball del *BDC* xi, 1923, 110, encara valuós per a la història de l'ormeig i fins del mot), i acceptada en el *REW*, 6185b (i Wartburg, que encara badava el 1952, i 1954 *ZRPh.* LXVII, 15-16, i *FEW* VII, 535).

DERIV.: *Palangrer* [Lab. 1840]: «Gairebé sempre que el pescador parla dels paratges marítims es refereix al relleu --- del fons --- prop de St. Pol es troben la *Carrana*, la *Barra* --- per la banda de StFeliu de Guíxols, es va a la *Melica*, on els *palangrers* pesquen el lluç d'escata argentina», Coromines (*Jardins de Sant Pol* II, O. C., 807b2); veg. bon gravat del *bot palangre* de Menorca en Arx. Ll. Salvador, *Die Balearen* II, 334. +*Palangrera* 'corda llarga de palangre': «La fonera --- passada la part poc profunda de la costa, on pot calar amb els seus ormeigs: misteriós més enllà que la barca no solca, perquè ni hi ha senyes --- ni corda prou llarga per a amollar en cerca del seu fons, ni si hi tiressin la *palangrera* la recobriarien, per tal com --- hi solen trobar orbs, peixos amb unes dents ---

que tallen el cordill de la xarxa», Coromines (id., id., 807a33). *Palangró* [Lab. 1840]. *Palangret. Palangrada. Palangrener, -nada*, confusions d'un mal diccionari.

¹ Per a d'altres casos del mateix fenomen en termes nàutics propagats després al català i àdhuc a tota la Romània, veg. el meu treball de 1937, reproduït en *EntreDL* III, 192-3, i n. 25; i potser no cal descartar que el fenomen ja apuntés en antics parlars grecs de Magna Grècia.

Palanquejador, palanquejar, palanquer, palanquet, palanqueta, palanquí, palanquí, V. palanca Palastre, V. pala Palatal, palatalització, palatalitzar, V. paladar Palatera, V. pal Palatí, V. palau i paladar Palatí, V. palau Palatis, palatris, V. pal Palatitís, palato-, V. paladar Palatreca, palatreco, V. pal Palatris, V. palatis (PAL) Palatrup, V. paltrú

PALAU, del ll. PALATIUM 'Mont Palatí de Roma', 'palau dels Cèsars al cim d'aquest turó', 'palau qualsevol'. □ 1.ª doc.: *palaz, Homilies; palau*, docs. S. XIII.

En les *Homilies* la forma arcaica amb -z (=ð > -y) s'aplica figuradament al Regne dels cels: «--- Clamem mercé --- a Nostre Señor, que él nos dó --- a fer zeles obres que, quan exirem d'aquest segle --- puscam venir al seu celestial *palaz*, que él à promés als seus fedels» (8v21).

En el S. XIII ja s'havia arribat en català a la forma moderna: el procurador dels negocis del Bisbe d'Urgell, escrivint-li des del Vaticà sobre les intrigues entre el bisbe i els seus enemics: «Vingren tuit davant l'Àpostoli --- e dixeren que vós eretz homicida e --- que P. Gerau ere vostre fi<1>, e que l'avietz heretat del castel de Arches --- e feeren petitió d'enquisitió, e no-ls volgueren oir, ans los ne gitan del *palau* aontadament», c. 1251 (PPujol, *DocVgUrg.*, 16.23). El palau d'un gran senyor feudal podia ser alhora castell fortificat: «Un rey havia guerra amb un compte, al qual havia tolt a terra, exceptat un fort castell, en lo qual lo compte stava --- un jorn --- que-l compte hoia parlar de la santa passió de Jh.Xr. --- la qual preïcava un sant hom---; après lo sermó, lo compte se-n anà al *palau*, e mentre que ell anava a son *palau*, un seu labrer --- correc detràs a un ca petit, lo qual --- aucís e derrompé denant lo compte», Lull (*Merav.*, *NCL.* I, 98).

D'ús ben consolidat en la història de la llengua, i sense concurrència, almenys fins al Renaixement, amb totes les aparences fonètiques i semàntiques d'un mot hereditari des del llatí, com en la majoria de les llengües germanes: port. *paço* (< *paço*), oc. *palatz*, francès *palais*, it. *palazzo*. Algun corrent cultista o llatinitzant degué sumar-s'hi en totes, més sensible en la forma del cast. *palacio* (on a més de diferències en l'estructura fonètica de les llengües se sumà allà la concurrència d'*alcázar* amb les discrepàncies en la història institucional de les dues nacions). En el Renaixement, es combinen la influència de la noblesa, poc fidel a la llengua, sota la reialesa hostil, amb l'augment de la influència llatina, per introduir cert grau de populari-